

شیخ طوسی چگونه به ریاست علمی و دینی جامعه شیعه رسید؟

شیخ طوسی زندگی پر برکت همراه با مشقت‌های بسیاری داشت، ولی توانستند تحت این شرایط سخت اجتماعی و سیاسی، بیشترین خدمات علمی را به جامعه شیعه بنمایند و به بالاترین مقام و جایگاه علمی زمان خود برسند.

شیخ طوسی زندگی پر برکت همراه با مشقت‌های بسیاری داشت، ولی توانستند تحت این شرایط سخت اجتماعی و سیاسی، بیشترین خدمات علمی را به جامعه شیعه بنمایند و به بالاترین مقام و جایگاه علمی زمان خود برسند.

به گزارش خبرنگار مهر، امروز سالگرد میلاد شیخ الطائفه شیخ طوسی است. علی اعظمی در یادداشتی اختصاصی که در اختیار مهر قرار داده است به بیان ویژگی‌های شیخ طوسی پرداخته که در ادامه می‌خوانیم:

ابوجعفر محمد بن حسن بن علی طوسی معروف به شیخ طوسی، در رمضان سال (۲۸۵ هجری) در طوس چشم به جهان گشود. ایشان زندگی پر برکت همراه با مشقت‌های بسیاری داشت، ولی توانستند تحت این شرایط سخت اجتماعی و سیاسی، بیشترین خدمات علمی را به جامعه شیعه بنمایند و به بالاترین مقام و جایگاه علمی زمان خود برسند. ایشان از بزرگترین مفسران، فقها، متکلمان، و محدثان شیعه و معروف به شیخ طایفه بودند، به گونه‌ای که علامه حلی در رابطه با ایشان می‌فرمایند: «شیخ طوسی پیشوای دانشمندان شیعه و رئیس طایفه امامیه صاحب نظر در علوم اخبار، رجال، فقه، اصول، کلام و ادب بوده است. همه‌ی فضیلت‌ها منسوب به اوست و در تمامی فنون اسلام کتاب نوشته است. اوست که عقاید شیعه را در اصول و فروع آن دسته‌بندی و اصلاح کرده است.» [۱]

ریاست علمی و دینی شیخ طوسی

نبوغ شیخ در بغداد به همه اهل علم روشن و آشکار بود و به خاطر همین نبوغ فراوان که داشتند، موفق به عهده‌داری دو پست مهم و حساس شدند:

۱. ریاست علمی و دینی جامعه شیعه، در بغداد که مرکز مخالفان شیعه در آن زمان بود.

۲. تصاحب کرسی علم کلام از جانب خلیفه وقت. مقامی که به راحتی نمی‌توان به آن رسید و این مقام کسی است که سرآمد تمام دانشمندان عصر خود می‌باشد. ارزش این مقام در آن زمان آن‌چنان بالا بود، که حتی تا سال‌ها بعد از شیخ طوسی جایگاه او حفظ شد و بعد از شیخ کسی نتوانست شخصیت علمی و فتاوی‌ای ایشان را تحت تأثیر قرار دهد. [۲]

بعد از مدتی که حکومت آل بویه سرنگون شد، حکومت سلجوقی روی کار آمد و دوباره آزار و قتل عام شیعیان شروع شد. این امر باعث شد، شیخ طوسی نیز از این آزارها جان سالم به در نبرد و مخالفین که حسادت نبوغ و مقام شیخ را در دل داشتند، باعث شدند که ارادل و اوباش به خانه شیخ حمله برده و اموالش را به غارت ببرند، در این حمله کرسی تدریس شیخ به آتش کشیده شد و کتابخانه بزرگ و معروف او نیز که مخزن گنجینه‌ها و ذخایر علمی بود طعمه حریق گشت، و بسیاری از کتب نفیس و بی‌مانند او نیز نابود شد و تعداد زیادی از کتب منحصر به فرد از جمله تعداد زیادی از کتاب‌ها و تألیفات خود شیخ از بین رفت. این امر باعث شد که شیخ طوسی از بغداد به نجف منتقل شده و بقیه عمر شریف و حیات علمی خود را در نجف به سر ببرد. [۳]

آثار علمی شیخ طوسی

شیخ علاوه بر کرسی درس و رسیدگی به امور مسلمانان توانست کتب ارزشمند و گران‌بهای فراوان و متعددی را از خود به جای بگذارد، به عنوان نمونه: شیعیان چهار مرجع اصلی حدیث و احکام دارند، از این چهار منبع اصلی و مورد قبول برای همگان، دو کتاب متعلق به شیخ طوسی است:

الف. تهذیب الاحکام: شیخ در تألیف این کتاب از کتب مورد اعتماد قدما و کتبی که در دسترس ایشان بود، استفاده کرد و توانست، (۱۲۵۹۰) حدیث را در قالب (۳۹۳) باب گردآوری نماید.

ایشان از زمان ورود به بغداد در ۲۶ سالگی تألیف این کتاب را شروع کرد، که تا هجرت به نجف اشرف طول کشید. به صورتی که شیخ این کتاب را به عنوان شرح «مقنعه» تألیف استادش شیخ مفید (ره) نوشته است. شیخ طوسی با تألیف این کتاب توانست،

اولین بار به طور وسیع به تفریع و تطبیق فروع بر اصول پردازد و فقه اجتهادی را عملاً به کار بگیرد و به کمال برساند. [۴]

الاستبصار

این کتاب نیز مانند التهذیب یکی از کتاب های معتبر شیعه می باشد، شیخ این کتاب را بعد از «تهذیب الاحکام» نوشته است، علت تألیف آن نیز سهولت دسترسی به احادیث می باشد و به نوعی تلخیص تهذیب می باشد، خود شیخ نیز در این باره می فرماید: «چون دیدم گروهی از اصحاب، کتاب بزرگ ما موسوم به تهذیب الاحکام و روایاتی که ما در زمینه حلال و حرام در آن گردآورده ایم را نگریسته و آن کتاب را دربرگیرنده بیشترین مسائل فقه در ابواب احکام دانسته اند، تماایل یافتیم به احادیث مختلف آن به صورت جداگانه و مختصر نیز دست یابند» [۵]

در نتیجه، شیخ با اینکه مشکلات و مخاطرات فراوانی در زندگی داشت، توانست در عصر خود به بالاترین درجه علمی برسد، علاوه بر این توانست کتاب های متعددی را به عنوان میراث علمی ماندگار برای شیعه به یادگار بگذارد.

پی نوشت

[۱] خلاصة الاقوال، ص ۱۴۸.

[۲] دایرة المعارف تشیع، ج ۱۰، ص ۱۶۹.

[۳] همان، ص ۱۷۷.

[۴] شیوه شیخ طوسی در تهذیب الاحکام، ص ۳۳.

[۵] الاستبصار، ج ۴، ص ۴۵۰.